

KÜRESELLEŞME VE YARIŞAN YERELLİKLER¹

Melih ERSOY²
H.Tarik ŞENGÜL³

GİRİŞ

Toplumbilimlerde son yıllarda ortaya çıkan yazında küreselleşme-yerelleşme üzerine yapılan tartışmalar önemli bir yer tutuyor. Küreselleşme sürecinin yerel birimleri önemli hale getirdiği varsayımı, kentleşme yazınına ve bu alanın çalışma nesnesini oluşturan kentlere bu tartışmalar içinde ayrıcalıklı bir konum da sağlıyor.

Bu tartışma, küreselleşme süreçlerinin ulus devletleri çözüp, güçsüzleştirirken, yerel birimleri merkezi devletin denetiminden çıkararak, güçlendirdiği temel tezi üzerine kurulmuştur. Bu çerçevede, ilgili yazında ortaya çıkan temel beklenti, ulus devletin çözülmesine koşut olarak, yerel birimlerin dinamik yapılar haline geleceği ve bu dönüşümün de, demokratikleşmenin, yerel girişimciliğin, yerel sivil toplumların ve yerel kimliklerin güçlenmesine hizmet edeceği yönündedir.

Yukarıda özetlediğimiz anlayış ve beklentilere belli bir ihtiyatla yaklaşılması gerekmektedir. Kuşkusuz, küreselleşme kimsenin yadsıyamayacağı bir olgudur. Ancak, bu süreç içinde ulus devlet, belli bir kan kaybına uğramakla birlikte, hala önemli bir güç odağı olarak varlığını sürdürmektedir. Benzer biçimde, küreselleşme süreçlerinin yerel birimleri ve güçleri 4özerkleştireceği önermesi de ciddi yanılsamalar içermektedir. Bu süreçlerin yerel birimler üzerindeki özgürleştirici etkisi üzerine yapılan tartışmalarda görgül bilgiler daha çok gelişmiş ülkelerden gelmektedir. Oysa küreselleşme eşitsiz gelişen bir süreçtir ve bu çerçevede farklı coğrafyalarda farklı sonuçlara yol açması kaçınılmazdır. Daha somut bir anlatımla, küreselleşme süreçlerinin Türkiye gibi çevre ülkelerin kentlerinde yaratacağı etki konusunda, verilerini gelişmiş ülke kentlerinden alan anlayışın iyimserliğini paylaşamıyoruz. Küreselleşmenin istanbul gibi zaten uzun zamandır uluslararası sermaye ve pazarlarla iç içe olan kentlerde yaratacağı dönüşüm çok çarpıcı olumsuz sorunlara yol açmayacağı öne sürülebilir -ki kanımızca bu da üstünkörü bir değerlendirmedir(1); ancak, özellikle san yıllarda yaratılan "Anadolu Kaplanları" söyleminin arkasında yatan gerçekliğin de sunulduğu kadar "parlak" olmadığını düşünürsek sorun teknik bir sorun olmaktan çıkıp siyasal bir içerik kazanır. Ölçek, belli bir siyasal mücadele ortamında inşa edilen bir niteliğe büründüğünde, yerel, ulus-devlet ve küresel gibi ölçekler, tarihsel bir süreçte inşa edilen ve zaman içinde de yeniden tanımlanan mekansal sabitler olarak karşımıza çıkarlar. Bu türden bir ilişkisel mekan ve ölçek anlayışında, her bir toplumsal sınıf/grup ya da hareket mekana ve mekansal ölçeğe yönelik stratejisini, kendisine karşıt ("diğeri") olarak tanımladığı toplumsal güç ve/veya hareketlere referansla ve onların mekansal stratejilerini göz önüne alarak tanımlamak durumundadır. Bu anlayış çerçevesinde küresel, ulus-devlet ve yerel ölçeklerin ve bu ölçekler arasındaki ilişkinin değerlendirilmesine dönebiliriz.

Küreselleşme

Küreselleşme yeni başlayan bir süreç olmamakla birlikte bugün yaşadığımız deneyimin geçmiştekinden niteliksel farklılıklar gösterdiği söylenebilir. Geçmişte küreselleşme sürecinin en baskın boyutu, ekonomik bir etkileşim olarak karşımıza çıkarken, günümüzde bu sürecin belirleyici özelliği, birbirinden farklı kültürlerin, uygarlıkların, siyasal ve ekonomik yapıların tek bir dünya sistemi içine sığdırılması olarak sunulmaktadır. Bununla birlikte, bu sürecin kültürel homojenleşme ve siyasal bütünleşme anlamına gelmediğini de belirtmek gerekir. Ortaya çıkan, insan ilişkilerinin etkileşiminin ve bilincinin tek bir sosyal mekan içinde tanımlanmasıdır. Bu süreç içinde mallar, insanlar, sermaye, bilgi, ideolojiler ulusal sınırları aşarak dünyanın her köşesine eşitsiz bir biçimde de olsa ulaşıyor. Bu sürecin ortaya çıkışında ve hızlanışında iletişim teknolojisinde yaşanan baş döndürücü gelişmelerin önemli bir

¹ 1997 Sanayi Kongresi, Bildiriler Kitabı, TMMOB Makine Mühendisleri Odası, Yayın No: 209 Ankara, 1998,ss.135-139

² Prof. Dr. ODTÜ Şehir ve Bölge Planlama Bölümü

³ Öğr. Gör. ODTÜ Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü

rol oynadığı doğru ise de, küreselleşme olgusunun temel itkisinin hala sermayenin giderek hızlanan hareketliliğinde aranması gerektiği kanısındayız (2).

Son on yıllık dönemde, dünya ekonomisine yön veren kapitalizmin, hızla önündeki engelleri aşarak küreselleştiği görülmektedir. Kapitalist pazarın dünya ölçeğine sıçraması ve yarışmacı düzenin küreselleşmesinin ardında, özellikle de iletişim, enformatik ve taşıma sektörlerindeki teknolojik gelişmeler ve GATT anlaşmalarının getirdiği, ticaret sınırlamalarını en aza indiren düzenlemelerle, ÂB ve NAFTA gibi bölgesel oluşumlardan söz edilmekte ise de, tüm bu gelişmelerin ardında yatan temel itki, merkez ülkelerde kapitalist birikim rejiminin 70'li yıllarda başlayan genel krizini aşma çabalarıdır. Bu çerçevede Keynesci-Fordist birikim biçiminden, bazılarının Keynes-sonrası, ya da Fordizm-sonrası, bazılarının ise "esnek birikim biçimleri" olarak adlandırıldıkları, yeni bir birikim sürecine geçişin de belirtileri görülmektedir.

Fordist üretim modelinde, ölçek tasarruflarının sınırlarına varılması verim artışını yavaşlatıp, kâr oranlarında düşüşe neden oluyordu. Bu gelişmeler, üretim alanında yatırımın çekiciliğini yitirmesine yol açarken, petro-dolarların da katkısıyla, finans kesiminde önemli tutarlarda mali sermaye birikmeye başlamıştı. Üretim kesimi bu yeni koşullara, daha sonra post-fordist diye adlandırılan ve firmaların verimsiz bölümlerinin kapatılması, taşeronlaştırma, fason üretim, mal farklılaşması ve bilgisayar destekli tasarım/ üretim tekniklerini öne çıkartan önlemler alarak, kısacası kendisini yeniden yapılandırarak, uyum sağlamaya çalıştı. IAR-GE, ürün tasarımı ve denetim gibi canalcı birimlerini merkez ülkelerde tutan çokuluslu şirketlerin, üretim alanlarını dünya ölçeğinde yayarak farklı coğrafyaların -en başta ucuz ve örgütlenmemiş işgücü olmak üzere- karşılaştırmalı üstünlüklerinden yararlanma sürecine hız vermesine karşın, yine de, üretime yönelik yabancı sermaye yatırımların toplam küresel üretim içindeki payı oldukça sınırlıdır. Son dönemde, küreselleşme anlamında çarpıcı gelişme, üretimden hızla kopan ve spekülative yatırım alanı arayan büyük miktarlardaki "sıcak para" ya da mali sermayenin, dünya ölçeğindeki inanılmaz hızlı hareketliliğinde yaşanmaktadır. Küreselleşen sıcak para, girdiği ülkede, geçici bir refah ve iktisadi rahatlama getirmekte ancak, beklediği spekülative kazancın azalması ya da hükümetler tarafından bu kazancı sınırlayacak iktisadi politikaların uygulanmaya konulması durumunda hızla terk ettiği ülkeyi büyük bir kaos ve iktisadi buhran içine itmektedir. Bilgisayar teknolojisinin ulaştığı gelişme düzeyi bu tür bilgileri ve spekülative paranın akış yönünü belirleyecek kararların ilgili taraflara anında iletilmesine ve işleme konulmasına olanak vermektedir. Bu noktada küresel ölçek değerlendirilirken altı çizilmesi gereken nokta, bu sürecin emek ve sermaye açısından farklı yaşandığı gerçeğidir. Genel bir küreselleşme sürecinin varlığından söz edilmekle birlikte gerçekte küreselleşen sermayenin kendisidir. Emegın küreselleşmesinin önünde ise hala önemli engeller, bazı durumlarda daha da sağlamlaştırılmış olarak, durmaktadır. Kısacası emek, sermayenin küresel ölçekte sahip olduğu hareket özgürlüğüne aynı derecede sahip değildir. Bu nedenle de, parametreleri bugünkü biçimiyle belirlenmiş bir küreselleşme projesinin sermayeye, emek karşısında önemli mevziler kazandırdığı açıktır.

Ulus- Devlet Ölçeği

Küreselleşme sürecinde küresel güçlerin karşısındaki en büyük engel, bir politik güç odağı/yatağı olarak modern zamanların ulus-devletidir. Çünkü ulus-devlet belirli bir alan (*territory*) üzerinde koyduğu kurallarla, bu sınırlar içinde var olan aktörlerin/kurumların küresel ilişkiler içinde yer alma/almama ya da, hangi biçim ve sınırlamalarla ilişkiye girebileceklerini büyük ölçüde belirlemeye devam etmektedir. Ulus- devletler, dünya ölçeğinde küresel merkezlere hangi ölçülerde bağımlı olurlarsa olsunlar mevcut uluslararası dengeler çerçevesinde sınırları içinde gelişen ilişkiler üzerinde belli bir belirleyiciliği vardır. Bu anlamda da, merkez ülkelerin belirleyici rol oynadığı küresel ilişkiler ağında potansiyel birer istikrarsızlık kaynağıdır.

Bu çerçevede öncelikle kapitalizmin doğuşu ile tarih sahnesine çıkan ulus-devlet kavramına açıklık (getirmek istiyoruz (3). Tartışmaya bu bağlamda, Poulantzas'ın ulus-devlete ilişkin çözümlerini esas alarak başlamak istiyoruz. Poulantzas'a göre, kapitalist devletin global işlevi politiktir. Ve bu işlev, "toplumsal formasyonun birlikteliğini ve bütünlüğünü sağlamak" biçiminde özetlenebilir. Diğer bir deyişle, devletin temel işlevi sistemin global dengesini düzenlemektir. Bu işlevi yerine getirmek için devlet bir dizi knik-ekonomik ve ideolojik işlev üstlense de bu işlevlerin tümü sistemin birliğini,

bütünlüğünü sağlamaya yönelik işlevler oldukları için, dolaylı olarak, politik işlev haline gelirler ve yine aynı nedenle ve yine dolaylı biçimde de olsa, hakim sınıfların çıkarları ile örtüşürler. Burada vurgulanması gereken nokta, devletin bizatihi, kendi başına, bir güç kaynağı olmadığı; ancak toplumsal formasyonda var olan sınıfsal ilişkilerin odaklaştığı, yoğunlaştığı bir ilişkiler yumağı/yatağı olduğudur. Devlet, toplumsal formasyondaki sınıf çelişkilerinin/ çatışmalarının, hakim sınıf ve fraksiyonların çıkarlarını meşru kılacak biçimde, ifade edilmesini sağlar. Özetle, kapitalist devlet, Hegelci anlayışta ifadesini bulan toplumsal ilişkilerin dışında, toplumdaki bağımsız ve toplum üzerinde hakim ve egemen olan bir *totality* olmadığı gibi, Markist kuramı vulgarlaştıran toplumbilimcilerin indirgemeci anlayışının ileri sürdüğü gibi, salt ekonomik "altyapıca uygun düşen mekanik bir "üstyapı" kurumu da değildir. Bu nedenle de hakim sınıfların istedikleri gibi oynayabilecekleri basit bir alet ya da araç olarak görülmemelidir.

Küreselleşme ideologları tam da bu noktada günümüz pratiğini anlayamamaktadırlar. Epistemolojik açıdan bakıldığında, pratikten kopuk, Weberci türde bir "ideal tip" yaratılmakta ve arkasından da gerçek yaşamın buna uyması gerekliliği üzerine ahkam kesilmektedir. Çünkü bu ideologlara göre, ekonomik altyapıda sermaye, önüne çıkan tüm engelleri aşarak hızla küreselleşmektedir. Dolayısıyla, bu gelişmeye koşut olarak -kendiliğinden ya da uluslararası sermayenin manevraları ile- üstyapıda da buna uygun düşen değişiklik gerçekleşmeli ve ulus-devletler yerlerini yeni ulus-üstü formlara dönüştürmelidirler. Özetle, konu, küreselleşen ekonomik düzey ya da altyapı ile ona uygun düşmeyen bir üstyapı kurumu, yani ulus-devlet arasında var olduğu ileri sürülen bir çelişkiye indirgenmektedir. Ancak, gerçek yaşam hiç de bu ideologların düşlediği mekanistik senaryoya uygun gelişmiyor. Poulantzas'ı izleyerek, dünya ekonomisindeki küreselleşmeye karşın ulus-devletlerin varlıklarını neden kıskançlıkla koruduklarını dört ana başlık altında toplayacağız:

a) Türkiye'nin de dahil olduğu çevre ülkelerde iç burjuvazinin çekirdeğini çoğu kez sanayi burjuvazisi oluşturmaktadır. Bu burjuvazi merkez ülke burjuvazileriyle yarışmasa ve belirli oranlarda onunla bütünleşse bile, bu yapısı ile dahi, Frank'ın "lumpen burjuvazisine indirgenemez. Diğer bir deyişle, merkez ülke sermayeleri ile iç burjuvazi arasında önemli çelişkiler oluşur. Bu çelişkiler, iç burjuvazinin merkez ülke burjuvazilerine karşı etkili bir özerklik sağlamasına yetmese de, ulus-devlet aygıtlarında etkisini gösterecektir. Bu bakımdan ulus-devletin varlığı iç burjuvazi açısından vazgeçilemez bir olgudur.

b) İşçi sınıfı açısından bakıldığında ise tarihsel olarak gelinen noktada temel mücadelenin ulus-devlet sınırları içinde gerçekleştiği görülmektedir. Bu tür bir strateji işçi sınıfının baştan itibaren kendi bilinçli seçimi olmasa da, ulus devletlerin iktidar odakları olarak ortaya çıkışlarıyla birlikte işçi sınıfı da kendi mekansal stratejisini bu ölçeğe oturtmuştur. Bu anlamda işçi sınıfları için iktidar yatağı/odağı ulus-devletler olmaktadır. Sermaye karşısında verdiği mücadele de örgütlenme ölçeği, sendikal ve benzeri örgütlenmeler düşünüldüğünde, ulus devlet ölçeğidir. Bunun en önemli nedeni de kapitalizmin özünde var olan eşitsiz gelişmedir. Ve bu eşitsiz gelişme koşulları, yani kapitalizm var olduğu sürece de, ulus-devletin işçi sınıfları tarafından bir mekansal sabit olarak savunulmasını beklemek doğaldır. Diğer bir deyişle, emek için tanımlayıcı mekansal birim hala ulus-devlettir.

c) Günümüzde devlet ile ulus arasındaki bağlar kopmuş değildir. Devlet ile ulus arasındaki bağ basitçe, salt bir ekonomik ilişki ağına indirgenmemelidir. Ulus, onu oluşturan karmaşık ideolojik ilişkilerle, ortak dil, tarih ve geleneklere bağlı simgeler dizgesinin oluşturduğu özgün bir kimliğin de ifadesidir. Küreselleşme bu ilişkiler ağının çok sınırlı bir bölümünü -onu da eşitsiz biçimde- etkilemektedir. Dolayısıyla küresel düzeyde, ekonomi alanında yaşanan dönüşümlerin, bu yapılar üzerinde, doğrudan, bire bir ve çözümlenme doğrultusunda etki yapacağını ileri sürmek, en azından toplumbilimleri hafife almak demektir.

d) Küreselleşen dünyada günümüzde yaşanan daha önemli bir gelişmenin, ulus-devletlerin bir üst-devlette birleşmesi bir yana, var olan sınırlarının parçalanma yönünde zorlanmasıdır. Son yıllarda İspanya, İngiltere, Belçika ve Fransa'da yaşanan gelişmeler, S.S.C.B, Çekoslovakya ve Yugoslavya'nın parçalanması, ülkemiz de dahil olmak üzere bir çok çevre ülkede patlak veren ayrılıkçı girişimlerin

tümü, bölgecilik yönünde ciddi bir eğilimin gündemde olduğunu göstermektedir. Bu oluşum, sermayenin küreselleşmesi ile ulusların bütünleşmekten çok, var olan ulus-devletlerde daha küçük parçalara ayrılma yönündeki eğilimleri hızlandırdığı görülmektedir. Bağımlı formasyonlarda, kapitalist eşitsiz gelişmenin neden olduğu ülke içi gelişme kutuplarının oluşması, iç sömürgeleşmenin bir sonucu olarak, eklemelenememe sürecini güçlendirmektedir.

Özetle, ulus-devletler hala bu projenin önündeki önemli engellerdir ve yakın bir gelecekte de bu durumun değişmesi çok olası görülmemektedir. Bu durumda, küreselleşme projesi çerçevesinde yapılması gereken, bu gücü olabildiğince sınırlamak ve küresel ilişkiler ağına zarar vermesini önlemektir.

Yarışan Yerellikler!

Son yıllarda küreselleşme tezleri ile birlikte hararetle tartışılan diğer bir konu olan "yarışan kentler" ya da "dünya kentleri" ile "yerellik" terimleri bu genel çerçeve içinde anlam kazanmaktadır. Bu çerçevede yerelleşme, son derece belirsiz ve siyasi anlamda hiç bir kapsamı olmayan, toplumsal güçler açısından yansız bir kavram olarak küreselleşme sürecine karşıt bir bakış olanaksızlığına işaret eder. Çünkü alternatif bir iktidar arayışı yerelleşmenin aksine iktidar isteminin genelleşmesi ile gerçekleşebilir. Gerçekte yerellik/yerelleşme bakış açısı, yerel etkenlere önem veren bir sosyolojik bir araştırma seçeneğini öne çıkarma iddia ve niyetlerinin ötesinde, ulus devleti ve ulusal kültürü politik mücadele alanından tasfiyeye yönelen siyasi ve ideolojik saldırının akademik vurgusudur. Bu akademik vurgu çok-kültürlülük (*multi-culturality*), yer duygusu (*sense of place*), yer kimliği (*identity of place*), diğer kültürlerin farklılığı (*otherness of other cultures*) vb. kavramlarla desteklenmektedir.

Yerellik belli bir mekansal sabiti nitelemek anlamında aslında oldukça sorunlu bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Son on yılda kavramın içeriğine ilişkin olarak yapılan yoğun tartışmalara karşın, üzerinde ulaşılmış bir tanım da yapılmamıştır. Belli bir mekan vurgusu içinde yereli izole bir birim olarak öne çıkartan yaklaşımlar, son yıllarda yerini, ağırlıklı olarak, küresel bir bağlamda yerelleşen sosyal yapılar/ ilişkiler ve bu anlamda "çıkarları çelişmeyen, birbirini destekleyenlerin oluşturduğu, toplu olarak hareket edebilen bir aktör olarak yerellik" tanımlarına bıraktı. Oysa yerelden söz edildiğinde aslında sosyal olanla mekansal olanın etkileşiminden ve bu etkileşimin belli bir coğrafi ölçekte ürettiği bir sosyal ilişkiler kombinasyonundan söz etmiş oluruz. Bu etkileşimin başlangıç noktası ise, yukarıda özetlediğimiz anlayışların tersine mekanın kendisi olamaz. Mekanı yani, yereli niteleyen toplumsal ilişkilerden başlamamız gerekmektedir. Mekanı bir kez toplumsal olandan yola çıkarak tanımladığımızda, mekanın kendisini oluşturan toplumsal süreçlere indirgenmesi gerekmez; mekan toplumsal olan üzerinde bir etkide bulunabilir.

Özetle, mekansal bir ölçek olmaktan çok bir toplumsal ilişkiler bütünü tarafından yaratılan bir oluşum olarak yerellik kavramının tartışılmasında sorulması gereken önemli bir soru bu toplumsal ilişkilerin içeriğinin ne olduğu sorusudur. Örneğin bu çerçeve "küresel ölçeğin arkasında yatan temel güç sermaye Birikim süreçleri, yani ekonomik güçken, bu süreç karşısında belli bir kan kaybına uğramakla birlikte ulus-devlet ölçeğinin arkasında siyasal iktidarların odağı olma özelliği yatmaktadır. Yerel ölçeğin arkasındaki toplumsal ilişki bu anlamda oldukça muğlak ve belirsizdir. Bir anlayışa göre, yereli emek pazarı çerçevesinde düşünmek anlamlı bir strateji olabilir. Kuşkusuz, yereli bir tek emek pazarı ile tanımlamak belli bir indirgemeciliği içermektedir. Örneğin bu tanımlamanın, yerelin tanımlanmasında yerel, kültürel ve siyasal yapıları göz ardı ettiği öne sürülmektedir. Bu nedenle yerelliğin belli toplumsal ilişkiler etrafında sabitlenmesi yerine, bu durumda konu edilen sosyal ilişki çerçevesinde ve bu ilişkinin niteliğine göre yeniden tanımlanması önerilmektedir. Özetle "Bir anlamda yerel ölçek ulusal ve küresel ölçeklerle karşılaştırıldığında kendisini tanımlayan sosyal ilişkilerin yerel üstü nitelikleri nedeniyle, tanımlanması zor bir niteliğe sahiptir. Yerel ölçek sadece yerel süreçlerin değil, aynı zamanda yerel üstü süreçlerin de yaşandığı bir süreçtir. Ancak tanım, kapsam ve ölçek sorunları ne olursa olsun, günümüz küreselleşme/yerellik tartışmasında, kaba biçimiyle, mekansal olarak yereli tanımlayan özgün toplumsal ilişki nedir sorusuna velileri yanıt, herhangi bir yerleşimde emek pazarının kapsadığı alandır" biçimde ifade edilmektedir. Diğer bir deyişle "bir günlük işe gidiş-geliş uzaklıklarının oluşturduğu bir metropoliten alan büyüklüğünde bir yer olarak" düşünülmektedir. Bu noktada, küresel ile yerelin

birlikte oluřturması dūřunūlen projeden, f yarıřan kentler" modelinden sōz etmek gerekiyor.

Dūřlenen model řu řekilde ōzetlenebilir: Kūreselleřen dūnyada artık ulus-devletler olmayacak, ya da varlıklarını sūrdūrseler bile, etkinlikleri son derece kısıtlı alanlarla sınırlı kalacaktır. Bu çerçevede, eski ulus-devletlerin yerel birimleri dūnya ōlçeğinde oluřan tek bir pazar için birbirleriyle yarıřacaklardır. Bu yarıř yerleřmelerin dūnya ōlçeğinde yeni bir hiyerarři oluřturmalarına yol açacaktır. Ancak, oluřan yapı durađan, statik deđil dinamik bir oluřumdur ve var olan yerleřmeler hiyerarřiler içindeki konumlarını deđiřtirme olanađına sahip olacaklardır. Bu çerçevede, artık ulus-devletteki gibi belirleyenleri veri almayan kendisine yeni olanaklar yaratarak hiyerarřideki konumunu tartiřabilen kentler oluřacaktır. Bōylece, ulus-devlet modelindeki konumlarının tersine, kūreselleřmiř dūnyanın yerelleri kendi yerel ūstlerini mūzakere etme hakkına sahip olacaklardır. Őzetle, yeni dūnya dūzeninde bařarılı kentler kūresel ōlekte oluřan ađlar içinde yer alabilmek için birbirleriyle yarıřacaklar, bu yarıřta bařarılı olan kentler batıların nımetlerinden de kendileri yararlanacaklardır. Bařarılı yerel birimler diđerlerine de ōrnek olacaklar ve bōylece dūnya ōlçeğinde hızlı bir geliřme ortamının ōnkořulu yaratılmıř olacaktır. Bu tūr bir sūrecin, aynı zamanda, demokratikleřme açısından -yerelin temsiliyet açısından daha etkin olanaklar sađlayacađı varsayımıyla- da yeni açılımlar sađlayacađı varsayılmaktadır. Burada altı çizilmesi gereken nokta, son dōnemin dayattıđı yerelin ōnceki dōnemin içerdiđi yerelden ōnemli ayrımları olduđudur. Keynesci dōnemin yereli "birlikte tūketimin ōrgūtlendiđi mekan" olarak ōne çıkmıřtır. Bōylece, emeđin yeniden ūretiminin mekanı olarak yerel, temsiliyet açısından çođulcu temsiliyet iliřkilerine gōrece açık bir yapıdadır. Oysa Keynes-sonrası dōnemin yereli, yukarıda ōzetlediđimiz gibi, ūretim ōrgūtlendiđi mekan olarak tanımlanmaktadır. Bu ise daha korporatist bir yerel temsiliyet yapısını dođurmaktadır. Bu nedenle, son dōnemde yerelleřme eđilimlerini demokratikleřme açısından řans olarak gōren anlayiřlar, yerelin temsiliyet yapısında gōrece çođulcu açılımlardan korporatist iliřkilere kayıřı gōrmezlikten gelmektedir.

Bu modelde gōzden kaçırılan bařka noktalara da deđinmek gerekiyor. Birincisi, kūresel ōlekteki bu yarıřma geliřmiřlik dūzeyleri birbirinden çok farklı yerel birimlerin hepsinin aynı kořullar içinde yarıřa katılmalarını ōngōrmektedir. Diđer bir anlatımla, varolan eřitsiz yapı veri olarak alınmakta ve ōrneđin GSMH'sı 800 ABD doları olan řırnak ile 5000 ABD doları olan İstanbul, aynı yarıřın içine sokulmaktadır. Kapitalist geliřmenin eřitsiz yapısı bilinmektedir. Bu eřitsizlik gerek dūnya ōlçeğinde ve gerekse de ulus-devlet ōlçeğinde geçerliliđini sūrdürmektedir. Modernleřmeci kalkınma kuramlarının ōngōrūlerinin tersine, Dūnya ōlçeğinde bu eřitsizliđi azaltma iřlevini ūstlendiđi ileri sūrūlen uluslar arası kuruluřlar bu yōnde belirgin bir bařarı gōsterememiřlerdir. Kūreselleřme ideologlarının ileri sūrdükleri gibi yerel ūzerinde bir denetim ve baskı oluřturan ulus-devletlerin bir bařka ōzelliđi gōzden kaçırılmaktadır. Ulus-devlet aynı zamanda yerel yapıları global yapılar ve sūreler karřısında koruyan bir birim olarak da iřlev gōrmektedir. Tūrkiye'de yerel dūzeyde ōrgūtlenmiř ya da faaliyet gōsteren bir çok sanayi kuruluřunun ortaya çıkıřında ve yařayabilmesinde uluslararası sermayeye karřı ithal ikameci politikalar uygulayan ulusal devletin ōnemli rolū vardır. Bu nedenle bu koruyucu mekanizmanın ortadan kalkıřı ile birlikte, yerel birimlerden bazıları gōrece avantajları nedeniyle durumunu iyileřtirse bile, çok bōyūk bir çođunluk için aynı iyimserliđi tařımak gū gōrūnūyor. Őrneđin, ūlkemizde ulus-devlet būtūnlūđūnū sađlamak için ōzellikle Cumhuriyetin ilk elli yılında devlet sanayileřmenin ūlke dūzeyinde dengeli dađılımlarını gerçekleřtirmek için yođun çaba gōstermiřtir. Bir yandan geri kalmıř yōrelere ōzel kesimin yatırım yapmasını sađlamak için çeřitli teřvikler verilmiř, diđer yandan da devlet dođrudan kendisi bu yōrelerde iřletmeler açmıřtır. Dođu ve Gūney-Dođu bōlgelerinde, bir iki il dıřında ōzel kesim imalat sanayiinin yok denilecek kadar az olduđu ve bōlge imalat sanayiinin hemen tūmūnūn kamu kuruluřları tarafından elde edildiđi bilinmektedir. 1,980'li yıllardan sonra bōlgede yařanan olađanūstū durum nedeniyle, bu dōnem için bir deđerlendirme yapmak fazla anlamlı olmayacaktır. Ancak, 1970 ortalarında, ōrneđin 1973 yılında Tūrkiye'de yaratıyoruz. Dahası yerelci bir sōylemin ve mekansal stratejinin çalıřan sınıflar açısından ciddi olumsuzluklarının olduđunun da altını çizmek istiyoruz.

Bu çerçevede kūreselleřme/yerelleřme sūrelerini incelerken, toplumbilimcilerin Tūrkiye'nin bu sūre içindeki ōzel konumunu ve dinamiklerini çok dikkatli biçimde ōzūmlenmeleri gerekmektedir. Bu ise Tūrkiye'yi ve kentlerini bu sūre içindeki ōzgūn yerine yerleřtirmekle olanaklıdır. Bildiri konumuzu daha açık hale getirmek için kūreselleřme, ulus devlet ve son olarak da daha ayrıntılı biçimde

yerelleşme üzerinde durmak istiyoruz.

Ancak bu üç mekansal ölçeği tartışmadan önce, ölçek sorunu üzerine kısa bir değerlendirme yapmak gerektiği görüşündeyiz. Her toplumsal grup ya da hareket iktidar mücadelesinde sadece belli bir mekanda değil, aynı zamanda bu mekan üzerine de mücadele eder. Diğer bir anlatımla, siyasal mücadeleler belli bir mekanda gerçekleşirken, verilen mücadele ister istemez bu mekanın denetimini de kapsamına alır. Bir kez bu perspektiften bakıldığında olan toplam imalat katma değerinin yüzde 48'i kamu kuruluşları, yüzde 52'si özel girişimciler tarafından sağlanırken, Doğu ve Güney Doğu Anadolu Bölgesinde kamu kesiminin payı yüzde 97, özel kesimin payı ise yalnızca yüzde 3 tür. Kuşkusuz, tüm bu girişimlerin ülke düzeyinde eşitsiz gelişmeyi ortadan kaldırdığını ileri sürmek safdillik olur. Yukarıda da özetlediğimiz gibi, kapitalist devlet kapitalist toplum ilişkilerinin dışında ve ondan bağımsız bir yapılanma değildir. Vurgulamak istediğimiz nokta, sistemi bir arada tutan böyle bir mekanizmanın ortadan kalkması ya da, etkinliğinin iyice azaltılması durumunda, piyasa sisteminin var olan eşitsiz yapıyı hangi noktalara dek götürebileceğinin kavranmasıdır.

Yerel siyasal süreçlerden vereceğimiz bir başka örnek, yukarıda sergilenen kuşkucu yaklaşımımızın maddi temellerini koyabilmek açısından önemlidir. Batı Avrupa ve Kuzey Amerika da küreselleşme süreci içinde yarışan kentler senaryosunda, en başlıca aktörlerden birisi, bu birimlerde farklı toplumsal güçleri bir araya getiren yerel devlet olmuştur. Yerel yönetimler bu çerçevede yerel ittifakların mimarı konumundadırlar. Bunu yaparken, yarışmacı bir ortamda kendi yerleşmelerini çekici hale getirmek için yatırımlara teşvikler uygulamakta, altyapı yatırımlarında etkin rol oynamakta ve yerel girişimciler arasında eşgüdüm sağlama rollerini üstlenmektedirler. Türkiye'de bugünkü yapılarıyla yerel yönetimler bu rolü oynamaktan çok uzaktırlar ve bu alanlarda yeterli birikimleri de yoktur. Bu türden teşvik, altyapı hizmetleri ve eşgüdümün sağlanması rolleri genel hatlarıyla merkezi yönetimin sorumluluğundadır.(Burada Asya Kaplanları olarak adlandırılan ülkelerde de benzer roller merkezi yönetimler tarafından üstlenilmiştir ve bölge uzmanlarının bu ülkelerin başarısını merkezi yönetimin bu konuda oynadığı sistematik role bağladıklarını belirtmek gerekir). Bu noktada merkezi yönetimin çözüldüğünü ya da bu alanlardan çekildiğini varsaydığımızda bu boşluğu doldurabilecek yetkinlikte bir yerel yönetim yapısının olmaması karşımıza önemli bir sorun olarak çıkacaktır. Bu nedenle Türkiye kentlerinin yarışan kentler senaryosunda başarı şansı var olan yapılanma içinde yok denecek kadar azdır.

Küreselleşme ve yerel yapılar üzerinde yaratacağı etkiler konusundaki iyimser yaklaşımlar bir kez bir yana bırakıldığında, bu süreçlerin yerel ekonomik, kültürel ve siyasal yapılar üzerindeki olumsuz etkilerin araştırılması önemli hale gelmektedir. Bu çerçevede yapılacak araştırmaların temel hedefi küreselleşme süreçlerinin Türkiye kentleri üzerinde yarattığı ve yaratabileceği olumsuz etkileri ve bu olumsuzluklara yol açan etmenleri saptamak olmalıdır.